

**RIIGIHANGE
VAIDLUSTUSKOMISJON**

OTSUS

Vaidlustusaja number	219-25/297997
Otsuse kuupäev	24.10.2025
Vaidlustuskomisjoni liige	Ulvi Reimets
Vaidlustus	Osaühingu Joon vaidlustus Eesti Maaülikooli riigihankes „Trükiteenuste hange 2025-2028“ (viitenumber 297997) Osaühingu Joon pakkumuse tagasi lükkamise, Osaühingu VALI PRESS pakkumuse edukaks tunnistamise, Osaühingu VALI PRESS kvalifitseerimise ja kõrvaldamata jätmise otsustele
Menetlusosalised	Vaidlustaja, Osaühing Joon, esindajad vandeadvokaat Kadri Härginen ja vandeadvokaat Mario Sõrm Hankija, Eesti Maaülikool, esindaja Kärt Kirsimägi Kolmas isik, Osaühing VALI PRESS, esindaja advokaat Sven Lass
Vaidlustuse läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

RHS¹ § 197 lg 1 p-i 5 ja § 198 lg 1 alusel

- 1. Rahuldada Osaühingu Joon vaidlustus ja tunnistada kehtetuks:**
 - 1) Eesti Maaülikooli finantsjuhi 16.09.2025 korralduses nr 1-9.FD/106 tehtud otsused lükata tagasi Osaühingu Joon pakkumus ja tunnistada edukaks Osaühingu VALI PRESS pakkumus;**
 - 2) Eesti Maaülikooli finantsjuhi 26.09.2025 korraldus nr 1-9.FD/110 Osaühingu VALI PRESS kvalifitseerimise ja kõrvaldamata jätmise osas.**
- 2. Mõista Eesti Maaülikoolilt Osaühingu Joon kasuks välja tasutud riigilõiv 640 eurot ja esindajate tasu 3374 eurot käibemaksuta.**

EDASIKAEBAMISE KORD

Otsuse peale võib esitada kaebuse halduskohtule kümne päeva jooksul otsuse avalikult teatavaks tegemisest arvates (halduskohtumenetluse seadustiku § 270 lg 1).

JÕUSTUMINE

Otsus jõustub pärast kohtusse pöördumise tähtaja möödumist, kui ükski menetlusosaline ei esitanud kaebust halduskohtusse. Otsuse osalisel vaidlustamisel jõustub otsus osas, mis ei ole seotud edasikaevatud osaga (RHS § 200 lg 4).

¹ riigihangete seadus

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. 29.07.2025 avaldas Eesti Maaülikool (edaspidi Hankija) riigihangete registris avatud hankemenetlusena läbi viidava riigihanke „Trükiteenuste hange 2025-2028“ (viitenumber 297997) (edaspidi Riigihange) hanketeate.

Riigihanke tulemusena sõlmitakse raamleping ühe pakkujaga.

2. 26.09.2025 laekus Riigihangete vaidlustuskomisjonile (edaspidi vaidlustuskomisjon) Osaühingu Joon (edaspidi ka Vaidlustaja) vaidlustus Hankija 16.09.2025 otsustele lükata tagasi Osaühingu Joon pakkumus ja tunnistada edukaks Osaühingu VALI PRESS pakkumus ning 26.09.2025 otsustele kvalifitseerida ja jätta kõrvaldamata Osaühing VALI PRESS (edaspidi ka Kolmas isik).

3. Vaidlustuskomisjon teatas 06.10.2025 kirjaga nr 12.2-10/219 menetlusosalistele, et vaatab vaidlustuse läbi esitatud dokumentide alusel kirjalikus menetluses, tegi teatavaks otsuse avalikult teatavaks tegemise aja ning andis täiendavate seisukohtade ja dokumentide esitamiseks aega kuni 14.10.2025 ja neile vastamiseks kuni 21.10.2025.

Vaidlustuskomisjoni poolt määratud esimeseks tähtpäevaks esitas täiendavad seisukohad Vaidlustaja, teiseks tähtpäevaks Hankija.

MENETLUSOSALISTE PÕHJENDUSED

4. Vaidlustaja, **Osaühing Joon**, põhjendab taotlusi järgmiselt.

4.1. Hankija teavitas 16.09.2025 Vaidlustajat riigihangete registri vahendusel tema pakkumuse tagasilükkamise põhjendustest (edaspidi Põhjendused).

Äriregistrist nähtub, et Kolmandal isikul on ajatamata maksuvõlg. Selle selgitamise kohustus on Hankijal.

4.2. Põhjendusest nähtub, et Hankija on Vaidlustaja pakkumuse tagasilükkamist eeskätt põhjendanud põhjendamatult madala maksumusega (RHS § 115). Millisel konkreetsel RHS §-s 115 sätestatud alusel Hankija selle järelduse teinud on, Põhjendustest ei nähtu.

Põhjendustest ei selge, millise Riigihanke alusdokumendi (edaspidi RHAD) tingimusega Vaidlustaja pakkumus väidetavalt vastuolus on.

4.3. Hankija väidab, et hindamiskriteeriumi „Kujundaja tunnitasu“ puhul ei ole Vaidlustaja arvestanud *riiklike miinimumtasu nõuetega*.

4.3.1. Otsusest ega Põhjendustest ei selgu, kas Hankija on Vaidlustaja pakkumuse tagasi lükanud nt RHS § 115 lg 8 alusel või lg 9 alusel. Kuivõrd Põhjendustes esitatud mõtted näivad viitama sellele, et on Hankija soovinud Vaidlustaja pakkumust tagasi lükata RHS § 115 lg 9 alusel, siis käsitleb Vaidlustaja esmalt küsimust, kas Hankija sai sellel alusel Vaidlustaja pakkumuse tagasi lükata.

Lähtudes õiguskirjanduses ning haldus- ja kohtupraktikas väljendatust, lasub Hankijal kohustus pakkumus RHS § 115 lg 9 alusel tagasi lükata siis, kui pakkumuse madala

maksumuse ja nt tööõiguse valdkonda reguleerivate sätete eiramise vahel on põhjuslik seos.² Pakkumuse põhjendamatu madal maksumus olema tingitud mh tööõiguse valdkonda reguleerivate sätete eiramisest.³ Lõppastmes tähendab eeltoodu, et Hankija peab tuvastama vähemalt põhjusliku seose pakkumuse madala maksumuse ja tööõiguse rikkumise vahel.

Vaidlustajale ei ole Põhjendustest mõistetav, kuidas Hankija on tuvastanud põhjusliku seose Vaidlustaja pakutud kujundaja tunnitasu ning RHS § 115 lg 9 rikkumise vahel.

Lähtuvalt RHAD-st⁴ hindas Hankija suuresti talle pakutavate teenuste maksumusi – trükiteenuste kogumaksumust ning kujundaja ja küljendaja tunnitasu.

See, millise tunnihinnaga soostub mistahes pakkuja Hankijale teenust osutama, ei ütle iseenesest midagi selle kohta, millist töötasu pakkuja töötajatele, sh kujundajale tasub. Ka ei nähtu RHAD-st, et Hankija telliks teenust kujundajalt, vaid raamleping ja selle alusel sõlmitavad hankelepingud on Hankija ja pakkuja vahel. Seega osutab Hankijale kujundusteenust lõppastmes pakkuja, mitte aga pakkuja võimalikuks töötajaks olev kujundaja või muu spetsialist.

Ka ei nähtu RHAD-st, et Hankija oleks hindamiskriteeriumite kaudu soovinud reguleerida pakkujate töötajate töötingimusi, sh töötasu.

Hankija ei saanud Vaidlustaja pakutud kujundaja tunnitasu pinnalt tegelikult teha mistahes järeldusi selle kohta, kuidas Vaidlustaja täidab nt tööõigusest tulenevaid kohustusi ega jõuda ka järelduseni, et Vaidlustaja pakkumuse soodne maksumus põhineks sellel, et Vaidlustaja rikub nt tööõiguse norme.

Vaidlustaja palgal ei ole täistööajaga kujundajaid, Vaidlustaja tellib valdava osa kujundusteenusest teistelt ettevõtjatelt sisse. Vaidlustaja spetsialistid ei tööta ka tunnitasu põhiselt ning Vaidlustaja töötajate keskmine töötasu oli nt 2023-2024. majandusaastal ca 2050 eurot. See, millistel tingimustel tellib Vaidlustaja kujundusteenust teistelt ettevõtjatelt, ei puuduta samamoodi mitte kuidagi seda, millist töötasu Vaidlustaja oma töötajatele tasub.

Vaidlustaja spetsialistid ei täida ainult ühe tellija tellimusi, nt töötaja, kelle üheks ülesandeks on ka kujundus, teostab trükiettevalmistuse raames ühe kuu jooksul üle 600 erineva töö. Ka ei hoia Vaidlustaja ega ükski teine valdkonnas tegutsev ettevõtja töötajaid palgal üksnes mistahes hankijale teenuse osutamiseks.

Praktika, mida Hankija etteheidetest võiks välja lugeda, tähendaks sisuliselt seda, et pakkujad peaksid iga tellija tellimuse jaoks määratlema eraldi spetsialistid, kes osutavad teenuseid ainult sellele tellijale, sealjuures raamlepingu olemusest tulenevalt isegi teadmata seda, kas ja kui palju teenuseid ettevõtjalt lõppastmes tellitakse. Niimoodi ükski pakkuja majandustegevust ei teosta.

Kui Vaidlustaja otsustas Hankijale „Kujundaja tunnitasu“ pakkuda sellist hinda nagu pakkumuses esitatud, siis see on Vaidlustaja kalkuleeritud majanduslik otsus. Liiatigi on

² Vt RHS kommentaarid § 115/72.

³ Vrd VaKo 116-23/265056, p 8.4.1.

⁴ Vt nt RHAD

„Lisa_3_Pakkumuse_maksumuse_ja_tarneaja_hindamise_tabel“.

Hankija tehnilises kirjelduses ise selgitanud, et kujundus- ja küljendusteenuse tellimine ei ole igapäevane – *Trükiteenus võib sisaldada ka kujundus- ja küljendusteenust, mida tellitakse peamiselt siis, kui on vajalik juba olemasolevat kujundust, dokumenti või teksti kas täiendada või parandada kvaliteetse trükise saamiseks.*⁵

See tähendab, et mistahes pakkuja, sh Vaidlustaja, kujundusteenuse kulud ei moodusta tulevastes hankepingutes kuigi suurt osa kõigist tellitavate teenuste kuludest. Nõnda selgitas Vaidlustaja Hankijale riigihangete registri teabevahetuses sedagi, et ka kujunduse puhul on Vaidlustaja töövahendeid automatiseerinud, mis hoiab oluliselt kokku kujunduse ajakulu.

RHAD-st ei nähtu ka ristsubsideerimise keeldu, millele viitab Hankija Põhjendustes. Vaidlustajal oleks vähemalt teoreetiliselt võimalik kasutada ka ristsubsideerimise argumenti. Küll aga ei tähendaks ristsubsideerimine isegi teoreetilise argumendina seda, et Vaidlustaja tasub oma spetsialistidele miinimumpalgast väiksemat tasu.

Kui Hankija pole suutnud põhjuslikku seost pakkumuse ühe komponendi maksumuse ja väidetava RHS § 115 lg 9 rikkumise vahel tuvastada, siis on Hankija otsus üksnes oletuslik. Ebakohaste oletuste najal ei ole ühegi pakkumuse tagasilükkamine õiguspärane.

4.3.2. Hankijal saab tekkida alapakkumuse kahtlus vaid siis, kui pakkumuse maksumus tervikuna on ebatavaliselt madal, mitte aga siis, kui anomaalselt madal on mõni üksik ühikuhind kogu hinnapakkumuses.

Arvestades hindepunkte, mille neli esimest pakkujat hindamiskriteeriumite põhjal saaks – 100, 94,3 ja 93,4 ja 85,2, siis vaevalt saaks Riigihankes üldse rääkida sellest, et Vaidlustaja pakkumuse maksumus saaks tervikuna olla ebatavaliselt madal ning kaasa tuua Hankija kontrollikohustuse RHS § 115 alusel. Ka ei ole Vaidlustaja pakkumuse maksumus madalaim olulisima hindamiskriteeriumi (trükiteenuste kogumaksumuse) osas.

Kuivõrd Hankija kontrollimenetlust siiski alustas, siis ta pidi sellega ka kuhugi jõudma. Hankija pöördus riigihangete registri teabevahetuses Vaidlustaja poole üldsõnalise sooviga *selgitada esitatud pakkumuses toodud hindadega teenuse osutamise võimalikkust (arvestades mh kohustuslikku töötasu alammäära) ja põhjendada esitatud pakkumuse madalat maksumust.*

Vaidlustajal oli keeruline mõista, millele ta oma vastuses peaks Hankija arvates keskenduma. Sellele vaatamata vastas Vaidlustaja Hankija päringule nagu sel hetkel oskas ning selgitas sedagi, kuidas Vaidlustajal on kujundusteenus korraldatud.

Igal juhul ei nähtu Põhjendustest, et Hankija oleks asunud seisukohale, et Vaidlustaja talle selgitust ei esitanud, vaid Põhjendustes esitatud kriitika keskendub Vaidlustajale hoopis küsimusele sellest, kas Vaidlustaja kasutatavad töövahendid Hankija ettekujutusele vastavad.

Kokkuvõttes ei nähtu vähemalt Põhjendustest, et Hankijal oleks olnud alust Vaidlustaja pakkumus tagasi lükata RHS § 115 lg 8 alusel.

⁵ Vt RHAD Lisa_1_Tehniline_kirjeldus

4.3.3. Põhjendustes on väidetud, et „*Erinevate sisudega pakkumuste võrdlemine moonutab ka konkurentsi*“. Vaidlustajale pole mõistetav, mida Hankija on täpselt püüdnud edasi anda.

Riigikohus asus kohtuasjas 3-20-924 seisukohale, et pakkumuse maksumus tuleks RHS § 3 p 3 alusel lugeda põhjendamatult madalaks, kui pakkumuse alusel hankelepingu sõlmimine kahjustaks konkurentsi, milleks kohus pidas ennekõike Euroopa Liidu toimimise lepingu art 102 või KonkS § 16 rikkumist.⁶

Problemaatika sellest, kas mõni pakkumus „*konkurentsi moonutab*“ või on konkurentsi kahjustav, ei ole aga tunnetuslik. Igal hankija otsusel või toimingul peab olema lõppastmes seaduslik alus. Hankija tunnetus „*konkurentsi moonutamise*“ ei saa eksisteerida väljaspool õigusruumi ega olla hankija otsuse õiguslikuks aluseks või põhjenduseks, kui alus pakkumust tagasi lükata konkurentsi kahjustamise või „*moonutamise*“ eest ei tulene lõppastmes seadusest.

Hankija ei ole tuvastanud, et Vaidlustaja oleks turgu valitsev ettevõtja KonkS § 13 mõttes. Euroopa Liidu toimimise lepingu art 102 või KonkS § 16 rikkumist ei saa toime panna ettevõtja, kes pole turgu valitsev.⁷ Ükski muu Eesti õigusakt ei näe ette, et mingi muu tegevus saaks olla konkurentsi kahjustav või „*konkurentsi moonutav*“, välja arvatud keelatud kokkulepe KonkS § 4 tähenduses, millele Hankija pole ka viidanud. Seega on Hankija põhjendused „*konkurentsi moonutamise*“ antud juhul sootuks õigusvälised kontseptsioonid.

4.4. Põhjendustes pole viidatud ainsalegi RHAD tingimusele, millele Vaidlustaja pakkumus ei vasta.

Ilmselt ei sobi Hankijale Vaidlustaja töövahendid, sh teenuste automatiseerimine ja tehisintellekti kasutamine.

Vaidlustaja arvates on ilmne, et sellist tingimust, millele mittevastavust Hankija põhjendab, RHAD-s ei ole. Pakkumus saab vastata ja ka mitte vastata ainult tingimustele, mille Hankija on vastavustingimustena seadnud. Vaidlustaja on esitanud pakkumuses kujundaja tunnitasu, vastupidiselt sellele, mida väidab Hankija. Seda, kuidas ja milliste töövahenditega pakkuja kujundaja abil teenust osutab, ei ole Hankija RHAD-s üldse reguleerinud.

4.5. Vaidlustaja täiendavad seisukohad.

4.5.1. Hankija etteheited olid suunatud Vaidlustaja töövahenditele, kuid see ei asenda siiski vastust küsimusele, et millise RHAD sättega ja kuidas oli Hankija kujundamisel kasutatavaid töövahendeid ja protsesse siis reguleerinud.

Hankija leiab, et Vaidlustaja pakkumus või siis pigem Vaidlustaja poolt teabevahetusest antud selgitus oma töövahenditest ja protsessidest, on vastuolus hindamiskriteeriumiga „Kujundaja tunnitasu“. Veelgi täpsemalt väljendudes näib Hankija seisukoht olema, et Vaidlustaja pakkumus on vastuolus sõnaga „kujundaja“.

Sellel Hankija argumentatsioonil on aga kolm peamist puudust:

⁶ RKHKo 3-20-924, p 23.

⁷ Vrd RKHKo 3-19-509, p 15.

- 1) hindamiskriteeriumi nimetus „Kujundaja tunnitasku“, ei ole oma olemuselt ega sisult tehnilise kirjelduse nõue ega muud tüüpi vastavustingimus;⁸
- 2) isegi kui asuda teoretiseerima selle üle, et kas „Kujundaja tunnitasku“ saaks mingitel tingimustel olla pakkumuse vastavusega seotud, siis selline küsimus võiks tõstatada näiteks siis, kui hindamiskriteeriumiga seonduks mõni konkretiseeritud tingimus, millele pakkumuse nt ei vastanud. Vaidlust ei saa olla aga selle üle, et Vaidlustaja esitas pakkumuse maksumuse ning esitas selle õigesti;
- 3) Hankija ei ole oma vastuses vaidlustusele esitanud mingit arusaadavat ja usutavat selgitust sellest, kuidas sõnad „Kujundaja tunnitasku“ on seotud etteheidetega Vaidlustaja protsessidele ja töömeetoditele. Jääb arusaamatuks, kuidas nendest sõnadest tekib tingimus, et pakkuja ei tohi nt oma teenuse osutamise protsessi automatiseerida ja kasutada mh tehisintellekti rakendusi ja võimalusi.

Hankija mõõnab, et RHAD-s ei esine sõnaselgelt keeldu asendada inimtööjõud AI-ga, üritades sellega maskeerida tõsiasja, et puudub vastavustingimus, millele mittevastavust saaks isegi teoreetiliselt Vaidlustajale ette heita. Vaidlustaja ei ole Hankijale ju isegi väitnud, et ta kujundamist ja kujundaja tunnitasku ei paku.

Hankija ei viita ühelegi RHAD tingimusele, millest selline selge ja konkreetne vastavustingimus tuleneb. Hankija väidab, et ta on *selgelt hanke alusdokumentides soovinud, et teenuse osutamisele oleks kaasatud reaalsed inimesed [...]*, ilmselt viidates siinjuures hindamiskriteeriumis kasutatud sõnale „kujundaja“, kuid isegi kui siinkohal oleks tegu vastavuse tingimusega, ei nähtu sellestki sõnast, et milliste töövahendite kasutamine oli siis keelatud.

RHAD-s pole selliseid tingimusi, millele mittevastavust Hankija Vaidlustaja pakkumusele ette heidab. Kui Hankija soovis, et kujundusteenust tuleks talle osutada kindlasti mingil konkretiseeritud moel, siis oleks Hankija pidanud need küsimused ka RHAD-s konkreetselt ja selgelt reguleerima.

4.5.2. Seda, milliseid ebamõistlikke riske võiks Hankijale Vaidlustaja pakkumuse maksumus kaasa tuua, pole Hankija usutavalt siiani selgitanud, kuna Hankija ei ole tegelikult neid riske isegi välja selgitanud.

4.5.2.1. Isegi kui lähtuda Hankija seisukohast, et kahtlus pakkumuse maksumuse põhjendatuse saaks tekkida ka üksikute komponentide lõikes, siis tuleks hinnata seda, milline on teenuse maht ja kas selle teenusega seotud maht saaks kuidagi tulevaste hankelepingute täitmist ohustada. Kujundusteenus ei ole Riigihanke peamine ese ning see väljendub juba Hankija poolt tehnilises kirjelduses sätestatust, rääkimata tõsiasjast, et Hankija on kujundusega seotud hindamiskriteeriumile omistanud osakaalu 15.

Seega, kui Hankija oleks kohaselt RHS § 115 eeldusi kohaldanud ja asunud pakkumuste maksumuse põhjendatust hindama korrektse standardi (maksumuse terviku) alusel, oleks meil see vaidlus üleüldse olemata olnud.

4.5.2.2. Tõenäoliselt ei saa menetlusosaliste vahel vaidlust olla selles, et tegemist on teenuste Riigihankega ja teenus, mida Hankija peamiselt soetab on trükiteenus, millega võivad

⁸ Vrd VaKo 187-23/268592, p 8.5.

kaasneda mh kujundus- ja küljendusteenused. See, et Hankija väidab sõnadele „Kujundaja tunnitasu“ tuginedes, et ta tegelikult tellib kujundusteenust hoopis üksikult kujundajalt, ei ole aga ühegi RHAD tingimusega seostatud, rääkimata sellest, et selline tõlgendus oleks kuidagi loogiline või seadusega kooskõlas.

Hankija on hindamiskriteeriumid üles ehitanud nõnda, et trükiteenust soovib Hankija hinnata kogumaksumuse alusel ja kujundus- ja küljendusteenuseid tunnihinna maksumuse alusel. See on ka arusaadav, võttes arvesse, mis on Riigihanke peamine ese.

4.5.2.3. Hankija tõlgendab enda seatud hindamiskriteeriumit nii, et „Kujundaja tunnitasu“ on hoopis töötasu, mida pakkuja peab kujundajale tasuma.

Vaidlustaja saab Hankija argumentidest aru järgmiselt:

- 1) „Kujundaja tunnitasu“ peab olema suurem kui kehtiv miinimumtasu määr töötajale;⁹
- 2) Hankija ei ole RHAD-s sätestanud, et kujundaja peab olema pakkuja töötaja;¹⁰
- 3) teenuse osutamisele peab kaasama „*päris inimesed*“;¹¹
- 4) ristsubsideerimine ei olnud Riigihankes keelatud;¹²
- 5) ristsubsideerimine oli keelatud Tartu Ringkonnakohtu tõlgenduse alusel kohtuasjas 3-24-2525;¹³
- 6) Hankija ei nõua endale privaatkujundajat,¹⁴ aga:
- 7) kujundaja ei tohi teha mitut asja korraga ega mitut tööd korraga;¹⁵
- 8) ega teha korraga tööd mitmele tellijale.¹⁶

Vaidlust ei saa olla selles, et RHAD-s ei olnud ristsubsideerimise keelatus või lubatuse kohta midagi sätestatud. Prevaleeriva Eesti kohtupraktika kohaselt tuleb sellisel juhul järeldada, et ristsubsideerimine oli lubatud.¹⁷ Isegi kui Tartu Ringkonnakohtu lahendist (kohtuasi 3-24-2525) tuleneks üldistatult ristsubsideerimise keeld sisuliselt kõigi teenuste puhul, siis polnud sellist piirangut sätestatud RHAD-s. Kuna selline sõnaselge piirang puudus, siis ei saanud Hankija ka sellele negatiivse otsuse tegemisel tugineda.

⁹ Vt hankija vastuse p 2.3.1: *Küll aga ei saa eitada vajadust katta teenuse maksumuse hinnas mh kujundaja töötasu, mis peab olema siiski kooskõlas kehtivate töödigusnormidega.*

¹⁰ Vt hankija vastuse p 2.3.1: *Kuna riigihanke alusdokumendid ei sätestanud nõuet, et kujundaja peab olema pakkuja töötaja.*

¹¹ Vt hankija vastuse p 2.3.1 [...] *teenuse osutamisele peab kaasama päris inimesed* [...].

¹² Vt hankija otsuse põhjendused: *Tegemist ei ole ka ristsubsideerimise olukorraga, mille kasutamine ei ole varasema õiguspraktika kohaselt keelatud. (kirjapilt muutmata).*

¹³ Vt hankija vastuse p 2.3.1: *Väide, et vaidlustajal on õigus katta tööjõukulu ristsubsideerimise teel teistest allikatest, ei ole kooskõlas RHS § 115 lg 9 sisuga. Tartu Ringkonnakohus leiab oma 17.01.2025 haldusasjas nr 3-24-2525 tehtus otsuse punktis 98, et RHS § 115 lg 9 kujutab endast selgesõnalist keeldu, mistõttu on selle eesmärgiks välistada ka normi nõ tühjakstõlgendamine, mida võimaldaks tööjõukulude osas ristsubsideerimise lubamine.*

¹⁴ Vt hankija vastuse p 2.3.1: *Ning siinkohal ei ole oluline vaidlustaja utreering nagu nõuaks hankija endale mingit privaatkujundajat* [...].

¹⁵ Vt hankija vastuse p 2.3.1: *Pakkuja selgitused selle kohta, et kujundaja teeb mitut asja korraga, ei saa samuti rahuldada hankijat.*

¹⁶ Vt hankija vastuse p 2.3.1: *Hankija ei soovi kujundaja töötunni tasu eest kinni maksta teisele tellijale tehtavat tööd (korraga mitmele jne) ja [...] kuna kujundaja tegeleb korraga mitme tööga.*

¹⁷ Vrd RKHKo 3-20-924, p 22.

Kuna Hankija väitel ei olnud nõudnud, et pakkujal peaks kujundajad palgal olema, siis võisid pakkujad lähtuda sellest, et tellivad vajaliku kujundusteenuse alltöövõtjatelt. Kui Hankija nüüd argumenteerib, et pakutav kujundusteenuse tunnihind peab mingil põhjusel olema kõrgem kui kehtestatud tunnitasu miinimummäär, siis olustikus, milles pakkujal polegi kujundajat ja ta tellib selle teenuse sisse, ei saa asuda väitma, et pakkuja maksab alltöövõtja kujundajale palka.

4.5.3. Hankija on asunud väitma, et ta võib pakkumuse tagasi lükata mh ka selle tõttu, kui *pakkumused ei ole omavahel võrreldavad*. Viidetega Tartu Ringkonnakohtu lahendile kohtuasjas 3-24-2525 väidab Hankija lõpuks lausa seda, et sellised pakkumused on konkurentsi kahjustavad.

Uusimas õiguskirjanduses on lahendit 3-24-2525 kritiseeritud, kuivõrd selles esitatud arutluskäik tõlgendas tühjaks kõik muud ristsubsideerimist lubavad lahendid, mille osas oli Riigikohus aga andnud suunise ristsubsideerimise üldise lubatavuse kohta.¹⁸

4.5.4. Hankija ei ole oma vastuses vaidlustusele kuidagi selgitanud, et millise RHAD või õigusakti tingimusest tuleneb antud juhul Vaidlustaja pakkumuse konkurentsi kahjustav iseloom. Kui Hankija käsitus peaks antud vaidluses prevaleerima, siis kahetsusväärset tekib Eesti riigihangetes olustik, milles kõik hankijad võivad justkui pakkumusi tagasi lükata argumendil, et kuna üks või teine pakkumus ei ole hankija arvates võrreldav, siis ta „*kahjustab konkurentsi*“. Vaidlustaja arvates ei ole Eesti ega Euroopa Liidu seadusandja selliseid aluseid ette näinud.

4.5.5. Kui Vaidlustaja oleks Hankija küsimuse puhul aru saanud, et Hankija arvates on kujundaja tunnitasu hoopis kujundaja palk, siis oleks Vaidlustaja juba vastuses Hankija selgituspäringule selgitanud, et kuidas see ei ole isegi loogiliselt võimalik. Samamoodi oleks Vaidlustaja selgitanud veelgi täpsemalt, kuidas on kujundusteenuse osutamine Vaidlustaja juures korraldatud, sh sedagi, et Vaidlustajal ei ole enda palgal täistööajaga kujundajaid ja selle tarbeks kasutab Vaidlustaja alltöövõttu.

Olustikus, milles Hankija teeb ebaloogilistel eeldustel põhinevaid ennatlikke järeldusi, ei saa Vaidlustajale ka süüks panna, et Vaidlustaja ei taibanud too hetk neid asjaolusid selgitada. See aga ei tähenda, et Vaidlustaja ei saaks nendele asjaoludele hiljem, sh vaidluse ajal tugineda, kuivõrd ka kohtupraktikas on RHS § 115 kohaldamise osas leitud, et pakkuja saab isegi asja arutamisel ringkonnakohtu menetluses esitada selgitusi ja tõendeid kasvõi sellest kas ja kuidas oma pakkumuse maksumust ristsubsideerib.¹⁹

Võimalust kõiki neid asjaolusid selgitada aga Hankija Vaidlustajale ju ei andnud, tehes hoopis ebaloogilise järelduse, et kujundaja tunnitasu on hoopis töötasu, mida tööandja peaks töötajale maksuma ning, et Vaidlustaja pakkumus on vastuolus tingimustega, mida RHAD ettegi ei näe.

5. Hankija, Eesti Maaülikool, vaidleb vaidlustusele vastu.

5.1. Põhjendused Vaidlustaja pakkumuse tagasilükkamise kohta on esitatud finantsjuhi

¹⁸ Matteus, K ja Väljaots T. Riigihangete seadus kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura 2025. Paragrahv 115/78.

¹⁹ Vt TlnRko 3-20-924, p 16-17.

14.07.2025 korraldusega nr 1-9.FD/83 moodustatud komisjoni elektroonilises protokollis nr 414/83-1.²⁰

5.2. Hankija küsimus pakkujale selgitada pakkumuse maksumust

Vaidlustaja on põhjendatult kogu Hankija selgituse jätnud tähelepanuta ning viitab „Kujundaja tunnitasu“ kui ühele hinnakomponendile, jättes tõenäoliselt teadlikult käsitlemata asjaolu, et tegemist on ka hindamiskriteeriumiga. Vaidlusalune „Kujundaja tunnitasu“ ei ole pakkumuse maksumuse sees olev hinnakomponent. „Kujundaja tunnitasu“ on eraldiseisev kulu Hankija jaoks raamlepingu täitmisel ning Hankija ei pea „Kujundaja tunnitasu“ osas selgitusi küsides asuma analüüsima trükiste tükihinda vms pakkumuse maksumuse sisu, kuna selles osas Hankijal küsimused puudusid. Hankija ei ole nõus Vaidlustaja käsitleusega „Kujundaja tunnitasust“, mida peaks hindama pakkumuse kogumaksumuse sees.

Hankija jaoks on tegemist olulise kuluga, mida näitab Riigihanke ülesehitus, st „Kujundaja tunnitasu“ on seatud üheks pakkumuste hindamise kriteeriumiks, see on olulise kaaluga ning see ei saa kuidagi olla väljaspool RHS § 115 kohaldamisalast.

Hankija soovis pakkumuse kulukomponendina ja hinnatava näitajana mh pakkumuses näha „Kujundaja tunnitasu“, mis Vaidlustaja pakkumuses on 5,00 eurot. VV 19.12.2024.a määrusega nr 87 kehtestatud tunnitasu alammäär 2025. aastal on 5,31 eurot, millele lisandub 33% sotsiaalmaksu ning töötuskindlustusmaks 0,8%, mis teeb tööandja kuluks ühes tunnis 7,10 eurot.

Hankija on oma küsimuses ka selgelt viidanud „Kujundaja tunnitasu“ ja kehtestatud alampalga vastuolule ja palunud Vaidlustajalt *selgitada esitatud pakkumuses toodud hindadega teenuse osutamise võimalikkust (arvestades mh kohustuslikku töötasu alammäära) ja põhjendada esitatud pakkumuse madalat maksumust*. Millist täiendavat seletust või täpsustavat küsimust Hankija oleks pidanud veel lisama jätab Vaidlustaja selgitamata.

Hankija on seisukohal, et küsimus oli esitatud piisava ja antud asjas ainuvõimaliku täpsusega.

Kogumis on Vaidlustaja käsitus Hankija õigusest asuda kontrollima pakkumuse maksumuse põhjendatust ning Hankija kohustustest sisustada alampalga määraga seotud küsimus detailsemalt ebaõige ja ei ole kooskõlas RHS-ga.

5.3. Vaidlustaja vastus Hankija küsimusele

Hankija küsimus on selge ning sellele, kuidas on töö korraldatud saab vastata selgelt siiski pakkuja, kes peab tagama raamlepingu täitmise ja teab eeldatavasti oma töökorralduse detaile.

Vaidlustuses viidatud teenuse sisseostmine, ristsubsideerimine vms ei olnud Vaidlustaja vastuses välja toodud. Esiteks viitas Vaidlustaja oma vastuses hinnastusmudelile, mida ta ei avalda. Ning teiseks on Vaidlustaja selgitanud, et protsessid on automatiseeritud ning kasutatakse väga suurel määral tehisintellekti rakendusi ja võimalusi ning kahte töötajat.

²⁰ Kuna tegemist on hankija sisedokumentidega, milles võib sisalduda erinevate pakkujate ärisaladusi, siis palub Hankija hoida komisjoni protokoll nr 414/83-1 teiste menetlusosaliste eest varjatuna

Sellise vastusega sai Hankija otsuste tegemisel arvestada, edasised juristide poolt antud selgitused ei saa olla määravaks Hankija otsuse kehtetuks tunnistamisel, kuna Hankija saab oma otsused teha otsuse tegemise ajal teadaolevaid asjaolusid arvestades.

5.4. Hankija otsus

Hankija on teinud RHS § 114 lg 1, lg 2, § 115 lg 1, lg 8, lg 9 alusel otsuse lükata tagasi Vaidlustaja pakkumus, kuna esitatud pakkumus ei vasta Riigihanke alusdokumentides sätestatud tingimustele ja on hankelepingu eset arvestades põhjendamatult madala maksumusega (finantsjuhi 14.07.2025 korraldusega nr 1-9.FD/83 moodustatud komisjoni elektroonilises protokollis nr 4-14/83-1 esitatud Põhjendused).

Hankija möönab, et tegemist oli ka Hankija jaoks kummalise olukorraga, mille lahendus võib olla vähesel määral ebaõnnestunud. Kuid väited selle kohta, et pakkumuse tagasilükkamise põhjused jäid Vaidlustajale arusaamatuks ning tegemist on seetõttu läbipaistmatu otsusega, ei saa olla usutavad. Hankija on piisava põhjalikkusega selgitanud pakkumuses esinenud vastuolusid.

5.5. Pakkumuse maksumuse põhjendatus

Hankija on asunud õigustatult kontrollima Vaidlustaja pakkumuses esitatud „Kujundaja tunnitasu“ põhjendatust, kuna tunnitasu erines teistest pakkumustest minimaalselt 100% ning tunnitasu on alla kehtestatud alampalga määra. Vaidlustaja vastusest selgus, et pakkumuses ei ole arvestatud sellega, et Hankija heaks teeb tööd kujundaja, Vaidlustaja kavatseb kasutada tööde tegemisel suurel määral tehisintellekti ning kujundaja tegeleb lisaks muudele asjadele samal ajal ka vajaduspõhiselt tehisintellekti töö kontrollimisega.

Hankija on seadnud dokumendi „Hindamiskriteeriumid ja hinnatavad näitajad“ p-is 3 hindamiskriteeriumiks „Kujundaja tunnitasu“ ja p-is 4 hindamiskriteeriumiks „Küljendaja tunnitasu“, mõlemad kriteeriumid väärtusega 15. Seega on ebaõige väita, et Hankija jaoks tegemist ebaolulise osaga raamlepingust või tegemist on kulukomponendiga, mille põhjendatuse kontrolli ei ole Hankijal õigust läbi viia.

Kujundaja töö on teenuse juures oluline ning seda tellitakse vajadusel ka ilma trükiteenuseta etrükiste jaoks, sellest tulenevalt on seatud ka vastava hindamiskriteeriumi väärtus eesmärgiga tunnistada edukaks majanduslikult soodsaim pakkumus.

RHS § 115 lg 8 annab hankijale õiguse pakkumus tagasi lükata, kui pärast vastusega tutvumist on Hankija endiselt seisukohal, et pakkumuse maksumus on põhjendamatult madal. Vaidlustaja on esitanud selgitused pakkumuse maksumuse kujunemise kohta ning Hankija hinnangul on pakkumuse maksumus endiselt põhjendamatult madal, kuna Vaidlustaja ei kavatse raamlepingut täitja kujundaja (kelle töötunni tasu pidi sisalduma pakkumuses) abiga, vaid teenust osutab tehisintellekt. Seega jõudis Hankija järeldusele, et pakkumuse maksumus on põhjendamatult madal.

Hankija on seisukohal, et teenuse osutamisele peab kaasama päris inimesed, see on selgelt tuvastatav nõudest esitada kujundaja töötunni tasu ja mitte kujundustööde tasu.

Vaidlustaja selgitused selle kohta, et kujundaja teeb mitut asja korraga, ei saa samuti rahuldada

Hankijat. Pakkumuse maksumuse põhjendatuse kontrolli eesmärk on tuvastada kas pakkuja saab pakutud tasu eest tagada kvaliteetse lepingu täitmise. Hankija ei soovi „Kujundaja tunnitasu“ eest kinni maksta teisele tellijale tehtavat tööd (korraga mitmele jne). Töötunni tasu tasutakse konkreetselt Hankijale tehtud töö eest. Vaidlustaja selline väide annab kindlust Hankija kahtlusele, et soovides Riigihanget võita, on pakkuja pakkunud ebareaalset töötunni tasu ja hilisemal lepingu täitmisel on tõenäoline olukord, kus töötundide maht kujuneb oluliselt suuremaks (nt tavapärase 4 tunni asemel kulub kujundajal aega 10 tundi, mis oleks Hankijale kogumis kulukam), kuna kujundaja tegeleb korraga mitme tööga. Sellisel juhul on küsimuse all pakkumuse tegelik soodsus ning ka teenuse kvaliteet, kuna kujundajal ei ole võimalik Hankija vajadustega tegeleda. Ning siinkohal ei ole oluline Vaidlustaja utreering nagu nõuaks Hankija endale mingit privaatkujundajat, küll aga ei soovi Hankija tasuda töötunni eest, mille jooksul osutatakse teenust ka kolmandatele isikutele. Hankija eeldab, et kujundaja töötunni tasus sisaldub Hankijale tehtud töö, st arved esitatakse Hankija tellimuse täitmiseks kulunud aja eest.

Hankija mõonab, et ei ole pakkumuse maksumuse hindamisel küsinud välja Vaidlustaja töötajate töölepinguid või teinud muid sarnaseid toiminguid. Kuna RHAD ei sätestanud nõuet, et kujundaja peab olema pakkuja töötaja ning RHS-s ei ole sätestatud Hankijale kohustust asuda tuvastama pakkumuse täitmisele kaasatavate isikute töösuhteid (seda ka maksumuse põhjendatuse tuvastamisel), siis selliseks tegevuseks puudus ka vajadus. Küll aga ei saa eitada vajadust katta teenuse maksumuse hinnas mh kujundaja töötasu, mis peab olema siiski kooskõlas kehtivate tööõigusnormidega. Hankija hinnangul ei saa 5,00 euro suuruses tunnitasu sisalduda kujundaja töötasu, mis oleks 1) vastavuses kehtivate tööõigusnormidega (alla kehtestatud miinimumtasu määra) ja 2) kooskõlas RHAD-ga (väide, et Vaidlustajal on õigus katta tööjõukulu ristsubsideerimise teel teistest allikatest, ei ole kooskõlas RHS § 115 lg 9 sisuga).

Tartu Ringkonnakohus leiab oma 17.01.2025 haldusasjas 3-24-2525 tehtus otsuse p-is 98, et RHS § 115 lg 9 kujutab endast selgesõnalist keeldu, mistõttu on selle eesmärgiks välistada ka normi nõ tühjastõlgendamine, mida võimaldaks tööjõukulude osas ristsubsideerimise lubamine. Kohtu hinnangul ei sisalda RHS § 115 lg 9 hankija kaalutlusõigust, vaid kohustust keeluga vastuolus olev pakkumus tagasi lükata ning tegemist on imperatiivse seadusliku kohustusega. Ringkonnakohtu hinnangul ei ole ühemõttelise keelu tõttu lubatud võtta pakkumuse sotsiaal- või tööõiguse sätetega vastuolu korral arvesse võimalikku ristsubsideerimist pakkumuse teiste osadega ega pakkuja hankelepingu välise majandustegevusega.

Tulenevalt eeltoodust, on Hankija seisukohal, et RHS § 115 kohane kontroll oli antud juhul õigustatud, pakkuja ei ole veenvalt selgitanud oma võimalusi osutada kvaliteetset kujundaja teenust hinnaga 5,00 eurot tunnis, milles peavad mh kajastuma ka tööjõukulud, mille ristsubsideerimine on keelatud. Hankija on õigesti tuvastanud, et pakkumuse maksumus on põhjendamatult madal.

5.6. Pakkumuse vastavus

Vaidlustuses esitatud küsimus, et millise RHAD sättega on vastuolus tehisisintellekti abil teenuse osutamine, on Hankija vastanud oma otsuse põhjendustes. RHAD on registris avalikustatud dokumendid kogumis, st tehniline kirjeldus ei ole ainus dokument, mis kajastab Hankija vajadusi ja Riigihanke eesmärke. Tehnilise kirjelduse kohaselt tellitakse kujundustöid

nii koos kui ka ilma trükiteenuseta ning dokumendis „Hindamiskriteeriumid ja hinnatavad näitajad“ p-is 3 on esitatud „Kujundaja tunnitasu“ väärtusega 15, st Hankija soovib raamlepingu alusel tellida mh kujundaja tööd.

Hankija mõonab, et RHAD-s ei esine sõnaselget keeldu asendada inimtööjõud AI-ga, kuid 1) Hankija on sõnastanud hinnatavad näitajad selgelt inimtööjõuga ning 2) kahtluse korral oleks pakkujal olnud võimalus esitada Hankijale vastav ettepanek või täpsustav küsimus.

Hankija ei suuda tänasel päeval mitte kuidagi samastada kriteeriumit „Kujundaja tunnitasu“ AI teenuse ostmise sooviga. Oma otsuse põhjendatustes Hankija sellele ka viitas. „Kujundaja tunnitasu“ ei ole samastatav „Kujundustööde tunnitasuga“. Hankija on selgelt RHAD-s soovinud, et teenuse osutamisele oleks kaasatud reaalsed inimesed, kellega koostöös valmivad Hankija jaoks vajalikud ja kvaliteetsed ning väärtust kandvad trükised.

Tegemist ei ole selgituste abil esialgsete tingimiste muutmisega, kuna pakkujal oli kohustus esitada andmed kujundaja tunnitasu kohta.

Hankija mõonab, et oleme ühiskonnana teel sellise lahenduse poole ning hankijad peavad oma vajadusi asuma mh kirjeldama ka viitega reaalinimestele, kuid täna veel ei ole Eesti Maaülikooli hinnangul loovisikud ning nende töö AI-ga samastatavad.

Seega on kujundaja asendamine tehisintellektiga selgelt Hankija vajadustele mittevastav teenus.

5.7. Vaidlustaja esitatud vastuse tulemusel oli Hankija selgelt keerulises olukorras – Hankija asus kontrollima pakkumuse maksumuse põhjendatust ning sai pakkujalt vastuse, mis andis alust kahelda pakkumuse sisulises vastavuses. Asuda tagantjärele väitma, et pakkuja ei saanud küsimusest aru või esitas oma põhjendused mingisugusel arusaamatul asjaolul valesti, ei ole põhjus Hankija otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Hankija sai hinnata pakkumust pakkumuse hindamise hetkel temale teadaolevate asjaolude valguses. Vaidlustaja on pakkunud teenust, mis ei vasta RHAD-le – pakkuja asendab kujundaja töö tehisintellektiga – ning mille tõttu on pakkuja esitanud põhjendamatult madala maksumusega pakkumuse.

Esitatud pakkumus ei ole teistega võrreldav – kuna pakkuja kasutab kujundustöödel suurel määral tehisintellekti – mistõttu oleks pakkumuse vastavaks tunnistamine vastuolus Hankija kohustusega tagada aus ja õiglane konkurents pakkujate vahel.

Vaidlustuses esitatud viited monopolile ja konkurentsiseadusele ei ole siinkohal asjakohased, konkurentsi tagamine riigihankel on üks üldpõhimõtetest ning konkurents saab olla tagatud muuhulgas siis kui pakkumused on omavahel võrreldavad – st vastavad seatud tingimustele (antud juhul kaasatakse teenuse osutamisele reaalne inimtööjõud) ja on esitatud samadel alustel. Tartu Ringkonnakohus leiab oma 17.01.2025 haldusasjas 3-24-2525 tehtud otsuse p-is 98, et alla seadusega lubatud töötasu alammäära jääva tööjõukulu ristsubsideerimise lubamine tähendaks sisuliselt dumpingu lubamist, mis kujutaks endast ilmselt konkurentsi kahjustamise katset ja oleks ilmses vastuolus normi eesmärgiga. Sellise olukorra ärahoidmise kohustus on Hankija kohustus – tagada, et ei võrreldaks pakkumusi, mis oma sisult on äärmiselt erinevad ning siinkohal ei ole vaja kaaluda monopoli olukorda vms sarnast millele Vaidlustaja viitab.

Eesti Maaülikool ei soovi kujundaja ega küljendaja tööd asendada tehisintellektiga, ülikoolil on endal olemas töötav turundus- ja kommunikatsiooniosakond ning vajalikud litsentsid. Sellisel juhul (kui jaatada, et AI on asendatav nõudega „Kujundaja tunnitasu“) oleks teenuse hind selgelt liiga kõrge, lisaks puudub Hankijal vajadus tehisintellekti teenuse järele, kuna Hankijal on endal vastav võimekus olemas.

5.8. Mõõname, et Vaidlustaja pakkumuse tagasilükkamise aluseid antud juhul oli kaks erinevat – RHS § 114 lg-st 2 ja RHS § 115 lg-st 8 tulenev alus, millele lisandus Hankija hinnangul RHS § 115 lg-st 9 tulenev kohustus pakkumus tagasi lükata.

Põhjendused pakkumuse tagasilükkamiseks on Vaidlustajale esitatud ning Põhjendused on Hankija hinnangul piisavad, Hankija on nimetanud pakkumuse maksumuse vastuolu tööõiguse sätetega ning selgitanud Riigihanke eseme olemust (kujundaja töötund vs kujundusteenuse töötund). Tegemist on läbipaistva ja kontrollitava otsusega. Hankijale saab ette heita asjaolu, et pakkumus ei ole tagasi lükatud ühe paragrahvi alusel (kas siis mittevastav või põhjendamatult madal maksumus) ning Hankija on kursis õigusteoreetilise käsitlusega, et pakkumuse vastavust ei saa hinnata samaaegselt pakkumuse maksumusega põhjendatusega, kuid antud juhul on tegemist olukorraga, kus ühe kontrolli tulemusel on tuvastatud ka teine tagasilükkamise alus ning Hankija hinnangul ei ole kahel alusel tagasilükatud pakkumusega võimalik edasises menetluses osaleda, st igal juhul on saabunud pakkuja jaoks negatiivne tagajärg.

Asjaolu, kas tegemist on pakkumuse sisulise mittevastavusega või põhjendamatult madala maksumusega pakkumusega toob kaasa samasisulise tagajärje (pakkumus lükatakse tagasi ning pakkumus ei osale edasises menetluses), mistõttu ei saa Hankija otsus olla ebaseaduslik pelgalt seetõttu, et Hankija on ühe otsusega kaks tagasilükkamise alust (mis mõlemad ka esinesid) ette näinud.

5.9. Vaidlustus Eesti Maaülikooli finantsjuhi 16.09.2025 korralduse nr 1-9.FD/106 p-ide 2 ja 3 ning Eesti Maaülikooli finantsjuhi 26.09.2025 korralduse nr 1-9.FD/110 kehtetuks tunnistamiseks tuleb jätta rahuldamata ning menetluskulud tuleb jätta Vaidlustaja kanda. Hankija otsused on õiguspärased, kooskõlas RHS-ga ning kehtetuks tunnistamiseks puudub alus.

5.10. Hankija täiendavad seisukohad.

5.10.1. Hankijal on õigus asuda kontrollima pakkumuse maksumuse põhjendatust vastavalt RHS §-le 115 lg 1 esimesele lausele. Antud juhul Hankijal selline kahtlus tekkis võrreldes teiste esitatud pakkumustega ning arvestades Eesti kehtivate töötasu määradega.

5.10.2. Hankija on oma päringus esitanud kahtlused selle kohta, et pakutud maksumus ei vasta turuhinnale (võrdluses teiste esitatud pakkumustega) ning riigi poolt kehtestatud tasu alammääradele ning küsinud Vaidlustajalt selgitust kuidas pakkuja kavatseb lepingu täita. Vaidlustaja esitatud selgitused andsid Hankijale aluse pakkumuse tagasilükkamiseks, kuna Hankija hinnangul ei ole võimalik lepingut nõuetekohaselt täita pakkuja pakutud lahenduste kaudu ning lisaks oli Hankija hinnangul siiski tegemist ka alla kehtestatud töötasu alammääraga esitatud tunnitasuga.

Hankija päring oli piisav ning Hankija kahtluse tekkimise alused pakkujale teada.

5.10.3. Vaidlustaja on selgelt aru saanud küsimusest ning Hankijale arusaadavalt ka vastanud – pakkuja kavatseb asuda teenust osutama tehisaru abiga ning ilma sisulist inimtööjõudu kaasamata (vaid ülevaatamiseks).

Tegemist ei saa olla teenusega, mis vastaks Hankija eesmärkidele ja teenuse sisule ning seetõttu ei saa olla võimalik lepingu kvaliteetne täitmine.

Hankija hinnangul on Põhjendused piisavad ning arvestavad RHAD tingimusi – hankelepingu raames tellitakse kujundaja teenust mitte kujundusteenust tehisaru vahendusel. Hankija ainuke eesmärk on kvaliteetse teenuse tellimine ning Hankija hinnangul ei ole kvaliteetse teenuse osutamine võimalik pakkumuses märgitud tasu eest, kuna pakkuja on pakkumust esitades lähtunud valedest alustest ning seetõttu esitanud põhjendamatult madala maksumusega pakkumuse.

6. Kolmas isik, **Osaühing VALI PRESS**, vaidleb vaidlustusele vastu.

6.1. Kolmandal isikul puuduvad kõrvaldamise alused ning Kolmas isik vastab kõikidele ettenähtud kvalifitseerimise tingimustele. Hankija otsus Kolmanda isiku eduka pakkujana kvalifitseerimise ja kõrvaldamata jätmise kohta on eeltoodust tulenevalt õiguspärane

Hankija kontrollis Kolmandal isikul kõrvaldamise aluste puudumist ning edastas Kolmandale isikule 23.09.2025 registri kaudu alljärgneva sõnumi: [---]

Hankija on tuvastanud hanke pakkumuse kvalifitseerimisel, et pakkujal Osaühing VALI PRESS esineb maksuvõlg. Vastavalt RHS § 95 lg 6 alusel palume kolme tööpäeva jooksul maksuvõlg tasuda või ajatada.

[---].

Kolmas isik sai vastava teate kätte ning tasus Hankija poolt antud tähtaja jooksul maksuvõla osa, mis ei olnud ajatatud. Ülejäänud osas on maksuvõlg ajatatud. Eeltoodust tulenevalt ei kõrvaldanud Hankija osaühingut VALI PRESS, kuna kõrvaldamise alused puudusid.

Olukorras, kus vaidlustuskomisjon ei tunnista kehtetuks Hankija otsust Vaidlustaja pakkumuse tagasilükkamise kohta, siis puudub alus ka Kolmanda isiku pakkumuse edukaks tunnistamise ja Kolmanda isiku kui eduka pakkumuse esitanud pakkuja kvalifitseerimise otsuste kehtetuks tunnistamiseks hankemenetluse etapiviisilisuse põhimõttest tulenevalt.

6.2. Kolmas isik nõustub täielikult Põhjendustega, kuna hindamiskriteeriumi „Kujundaja tunnitasu“ puhul ei ole Vaidlustaja arvestanud ei riiklike miinimumtasu nõuetega ega ka üldse turupõhiselt kujundajatele makstavate töötasudega. Kujundaja kui töötaja puhul on tegemist kvalifitseeritud oskustööjõuga. Arvestades turukonjunkturi, tuleb selliste oskustega isikutele oma tööpanuse eest tasuda selgelt suuremaid summasid kui Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud töötasu alammäär.

Vaidlustaja on pakkumuse koostamisel eiranud nii RHAD-s kui ka RHS-is sätestatud nõudeid.

6.3. Hankija selgitustaotlus Vaidlustajale on asjakohane ja sellest on üheselt arusaadav, mille kohta Vaidlustajalt selgitust küsitakse.

Vaidlustajal puudus õigus jätta sisulised selgitused esitamata ning üksnes paljasõnalised kinnitused ei ole piisavad. Hankija on pöördumises nõudnud konkreetsete asjaolude kohta sisulist selgitust, muu hulgas selle kohta, kuidas on kooskõlas kehtiva õigusega teenuse osutamiseks kasutatavate isikute töötasustamine ning kas see on kooskõlas nii turutingimuste kui ka kehtiva õigusega.

Vaidlustajal oli selgituste esitamiseks aega viis tööpäeva, mis on enam kui piisav aeg sisuliste selgituste andmiseks.

Isegi kui asuda seisukohale, et Vaidlustaja on näidanud pakkumuses iga teenuse hinda ja ei ole kasutanud ristsubsideerimist, siis asjaolu, et Vaidlustaja on jätnud Hankijale esitamata sisulised selgitused, on fakti küsimus. Alles vaidlustusmenetluses selgituste esitamine on hilinevad ja ei oma mistahes mõju Hankija otsuse õiguspärasusele. Seejuures on vaidlustuses esitatud selgitused pealiskaudsed ja ebamäärasead, need viitavad küll uuenduslikule tehnoloogilisele lahendusele (tehisaru kasutamist) ja kasutatavatele alltöövõtule, aga ei selgita täpsemalt, mida see iga konkreetse tööliigi vaates kaasa toob. Vaidlustaja viide, et kasutab oma teenuste osutamisel kujundajate kaasamisest alltöövõttu, ei ole piisav põhjendus.

6.4. Vaidlustaja väidab sisuliselt, et tema poolt kasutusele võtnud tehisaru teeb ise enamuse kujundustest valmis ning inimesel (alltöövõtjal) jääb üle need vaid üle kontrollida. Kolmas isik seab sellise väite ja ärimudeli tugevalt kahtluse alla. Töö tunnihinna positsiooni puhul on üldjuhul tegemist siiski juhtumipõhise lähenemisega, mis tähendab, et see eeldab inimese sekkumist. On ilmne, et mistahes töö maksumus, ka automatiseeritud töö maksumus, ei saa mõistlikult võttes olla nii madal kui Vaidlustaja poolt oma pakkumuses näidatud hind. Inimfaktorit ei ole just kujunduses võimalik lõplikult elimineerida, kuna praeguses faasis ei ole tehisaru arenenud sellisesse staadiumisse, et oleks võimalik lasta sellel töötada ilma mistahes inimtööjõudu kasutamata.

VAIDLUSTUSKOMISJONI PÕHJENDUSED

7. Vaidlustaja Osaühingu Joon pakkumuse tagasi lükkamise otsuse (Eesti Maaülikooli finantsjuhi 16.09.2025 korraldus nr 1-9.FD/106 p 2) õiguspärasus

Hankija finantsjuhi 14.07.2025 korraldusega nr 1-9.FD/83 moodustatud komisjon on protokollis nr 414/83-1 toodud järgmised selle otsuse põhjendused (edaspidi ka Põhjendused):

- 1) Osaühingu Joon esitatud pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega. Vastavalt esitatud pakkumusele on „Kujundaja tunnitasu“ 5,00 eurot. Eesti Vabariigi 2025. aasta miinimum tunnitasu on 5,31 eurot, st ei ole arvestanud riiklike miinimumtasu nõuetega ning Hankija ei saa sellist pakkumust vastu võtta, kuna Hankijal on kohustus jälgida mh töö- ja maksuõiguslikest reeglitest kinnipidamist;
- 2) Osaühingu Joon on esitanud seletuse, mille kohaselt on ta teenuse osutamise protsessi automatiseerinud ja kasutab tehisintellekti rakendusi/võimalusi. Kuid hindamiskriteeriumites on seatud tingimus „Kujundaja tunnitasu“ mitte kujundusteenuse tunnitasu, Hankija ei soovi hankida AI teenust;
- 3) lubada samadel alustel konkureerida pakkumusel, milles on arvestatud tehisintellekti lahendustega, pakkumustega, mille täitmisesse kaasatakse reaalsed inimesed, kes tagavad Hankija vajaduste täitmise vahetult Hankija eripärade ja soovidega arvestades, ei tagaks pakkujate võrdset kohtlemist. Erinevate sisudega pakkumuste võrdlemine moonutab ka konkurentsi;

- 4) tegemist ei ole ka ristsubsideerimise olukorraga, mille kasutamine ei ole varasema õiguspraktika kohaselt keelatud;
- 5) selline olukord võib olla ka tõlgendatav mittevastava pakkumusega RHS § 114 lg 2 mõttes. Hankija ei saa nõustuda pakkumuse sisuga, mis on RHAD-st erinev ja mis seab kahtluse alla hankelepingu nõuetekohase täitmise.

Põhjendustest tuleneb, et Hankija on Vaidlustaja pakkumuse tagasi lükanud, sest:

- 1) pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega - „Kujundaja tunnitasu“ ei vasta 2025. aasta miinimum tunnitasele;
- 2) hindamiskriteeriumites on seatud tingimus „Kujundaja tunnitasu“, mitte kujundusteenuse tunnitase, Hankija ei soovi hankida AI teenust (mille kasutamisega põhjendas Vaidlustaja esitatud „Kujundaja tunnitasu“ suurust);
- 3) Vaidlustaja poolt tehisintellekti lahenduste kasutamine teenuse osutamisel ei tagaks pakkuja võrdset kohtlemist.

Vaidlustusmenetluses on Hankija täiendavalt selgitanud, et Vaidlustaja pakkumus on tagasi lükatud RHS § 114 lg-te 1 ja 2, § 115 lg-te 1, 8 ja 9 alusel, sest:

- 1) Vaidlustaja pakkumus ei vasta Riigihanke alusdokumentides sätestatud tingimustele;
- 2) Vaidlustaja pakkumus on hankelepingu eset arvestades põhjendamatult madala maksumusega.

Vaidlustuskomisjon ei nõustu Vaidlustajaga, et otsus lükata Vaidlustaja pakkumus tagasi on põhjendamata ja ei ole kontrollitav. Vaidlustuskomisjon on seisukohal, et otsus on arusaadav ja selle õiguspärasust on võimalik kontrollida.

7.1. Vaidlus on Vaidlustaja pakkumuses esitatud „Kujundaja tunnitasu“.

Riigihanke lühikirjelduse kohaselt on Hankija eesmärgiks tellida trükiteenust ülikooli reklaammaterjalide, doktoritööde, dokumendikaante jms trükkimiseks. Vajadusel (eriti elektrooniliste trükiste puhul) ka kujundus- ja küljendusteenus aastatel 2025-2028.

Tehnilise kirjelduse p-i 4 kohaselt on sõlmitava raamlepingu partner kohustatud *pakkuma vajaduspõhiselt trükkimisteenuseta ka kujundustööd (elektroonilised trükised)*.

Hankija on koostanud Lisa 3 Pakkumuse maksumuse hindamise tabeli, kus on toodud tellitavate trükiteenuste partiide kogused, mis on eeldatavad ning ei ole Hankijale kohustuslikud.

Selleks, et Hankija saaks kujundusteenust tellida, pidi pakkuja pakkumuses „Hindamiskriteeriumid ja hinnatavad näitajad“ esitama „Kujundaja tunnitasu“ (hindamisel osakaal 15).

Vaidlustaja on pakkumuses „Kujundaja tunnitasuks“ esitanud 5 eurot (teised pakkujad 12, 17, 18, 35 ja 60 eurot).

RHAD-s kujundusteenuse eeldatavat mahtu pole ette nähtud, kuid ilmselgelt kehtib see, et Hankija tellib kujundusteenust vastavalt vajadusele ja seda mahtu ei saagi ette teada. Vaidlustusmenetluses on Hankija viidanud kujundusteenuse olulisusele, kui pole seda täpsustanud. Asjaolu, et „Kujundaja tunnitasu“ osakaal hindamisel on 15, ei näita selle teenuse osatähtsust sõlmitava raamlepingu täitmisel.

7.2. 18.08.2025 on Hankija pöördunud Vaidlustaja poole järgmiselt:

„Vastavalt Joon OÜ esitatud pakkumusele on Joon OÜ kujundaja tunnitasu 5,00 eurot ning küljendaja tunnitasu 10,00 eurot. Vastavalt RHS §-le 115: Kui hankija leiab, et pakkumuse maksumus on hankelepingu eset arvestades põhjendamatult madal, peab hankija kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis nõudma pakkujalt selgitust. Sama paragrahvi lõige 7 annab võimalikud põhjused pakkumuse madala maksumuse kohta.

Pakkumuses nimetatud tunnitasad on hankija hinnangul põhjendamatult madalad, eelkõige on seda kujundada tasu. Eesti Maaülikool märgib, et Eesti Vabariigi 2025. aasta miinimum tunnitasu on 5.31 eurot.

Palume selgitada esitatud pakkumuses toodud hindadega teenuse osutamise võimalikkust (arvestades mh kohustuslikku töötasu alammäära) ja põhjendada esitatud pakkumuse madalat maksumust.

Lisaks palume selgitada kuidas tagab pakkuja teenuse osutamise pakkumuses märgitud tarneaegadega. Vastavalt raamlepingu punktile 3.6 tuleb trükised üle anda tellimuse esitanud kontaktisiku asukohas ning punkti 5.5 kohaselt transporditasu ei rakendata. Seega on kindlasti välistatud pakiautomaadid jms lahendused.“

19.08.2025 on Vaidlustaja Hankijale vastanud järgmiselt:

„Sellise kompleksse pakkumise ja teenuse puhul on keeruline öelda, mis on täpne turuhind ja kuidas keegi seda arvutab. Ma usun, et kõik ettevõtted ei ava oma hinnastusmudelite taga olevat täpset ärioloogikat. Küll aga saan selgitada, kuidas meil on võimalik sellist lahendust pakkuda. Kujundamine ja küljendamine on olnud JOON OÜ kliendihoidmise ja teeninduse üks tugevamaid külgi ning see aitab meil väga konkurentsitihedal turul eristuda. Oleme selle protsessi automatiseerinud ja kasutame väga suurel määral tehisintellekti rakendusi ja võimalusi. Selleks on meil erinevad tasulised programmid ning tööde viimase lihvi annavad majas kaks sellele spetsialiseerunud töötajat. Näiteks toon hiljutise case study: auhinna võitnud Ella Vikk'i raamat „Minu Linnuke“. Selle tavapärane küljendamine ja kujundamine oleks võtnud üle 60 töötunni, kuid tänu automatiseeritud töövahenditele valmis see 8 tunniga. Selline digitaliseeritus võimaldab pakkuda soodsamat tunnihinda, sest tööjõukulu osakaal ei ole nii suur. Lisaks on mul keeruline kommenteerida, kes ja millise hinnaga inimesi tööle võtab, mille põhjal teistel võib kujuneda kõrgem tunnihind.

Mis puudutab teie küsimust tarneaaja garantii kohta, siis need on meie jaoks masintööd, mille järel saame järeltöölusega kiiresti alustada. Lisaks hoiame tootmisgraafikus igapäevaselt 15% tootmismahust ja -võimekusest just sidusklientide toodete jaoks. See võimaldab meil alati koheselt reageerida ja lubatud tarneaega tagada. Kui sellist tööd parasjagu ei tule, planeerib tootmisjuht selle aja orgaanilisse töövoogu, mis omakorda võimaldab pakkuda kiiret tarneaega.“

Vaidlust puudutab seda osa Hankija selgitustaotlusest ja Vaidlustaja vastusest, mis seondub „Kujundaja tunnitasuga“. Hankija on pidanud Vaidlustaja esitatud „Kujundaja tunnitasu“ põhjendamatult madalaks (see on kehtestatud miinimumtasust väiksem). Hankija 18.08.2025 selgitustaotlusest ei tulene see, et Hankija oleks pidanud Lisa 3 esitatud trükiteenuste maksumust põhjendamatult madalaks.

Hankija on Vaidlustaja esitatud „Kujundaja tunnitasu“ (5,00 eurot) ja „Küljendaja tunnitasu“ (10,00 eurot) osas alustanud RHS § 115 lg 1 alusel kontrollimenetlust ja palunud selgitust

Vaidlustuskomisjon leiab, et Vaidlustajale pidi olema Hankija selgitustaotlusest aru saadav see, et Hankija peab Vaidlustaja esitatud „Kujundaja tunnitasi“ põhjendamatult madalaks.

Vaidlustaja vastusest tuleneb, et:

- 1) Vaidlustaja on (nii kujundamise kui ka küljendamise) protsesse automatiseerinud ja kasutab väga suurel määral tehisintellekti rakendusi ja võimalusi. Selleks on erinevad tasulised programmid ning tööde viimase lihvi annavad kaks sellele spetsialiseerunud töötajat;
- 2) digitaliseeritus võimaldab pakkuda soodsamat tunnihinda, sest tööjõukulu osakaal ei ole nii suur.

Vaidlustaja ei ole põhjendanud esitatud „Kujundaja tunnitasi“ sellega, et see ei kata kõiki kulusid, sellega, et seda ristsubsideeritakse, sellega, et kasutatakse alltöövõttu. Vaidlustaja vastusest sai Hankija teada, et „Kujundaja tunnitasi“ on eelkõige põhjendatud automatiseerimise ja tehisintellekti kasutamisega ning sellega, et tööjõukulu (kaks spetsialiseeritud töötajat, kes annavad viimase lihvi) on kujundusteenuse osutamisel väike.

Kuna vaidlustuskomisjon on seisukohal, et Hankija küsimus pidi olema Vaidlustajale aru saadav, siis on õige Hankija väide, et lähtuda ei saa Vaidlustaja poolt vaidlustusmenetluses antud täiendavatest selgitustest – neist ei saanud Hankija otsust tehes lähtuda.

7.3. Vaidlustaja pakkumuse RHS § 114 lg-te 1 ja 2 alusel tagasi lükkamise õiguspärasus

7.3.1. Hankijal on RHS § 114 lg 2 esimeses lauses sätestatud õigus pakkumus tagasi lükata juhul, kui pakkumus ei vasta vähemalt ühele RHAD tingimusele.

Lahendades vaidlust RHS § 114 lg 2 esimese lause alusel tehtud pakkumuse tagasilükkamise otsuse üle tuleb vaidlustuskomisjonil tuvastada, kas RHAD-s on sätestatud tingimus, millele Hankija pakkumuse tagasilükkamisel tugines, ning kui jah, siis kas asjaomane pakkumus sellele tingimusele vastab.

7.3.2. Hankija leiab, et kujundusteenust peab osutama inimene, aga kuna Vaidlustaja on 19.08.2025 selgitanud, et ta kasutab tehisintellekti, siis ei vasta Vaidlustaja pakkumus „Hindamiskriteeriumid ja hinnatavad näitajad“ toodud nõudele esitada „Kujundaja tunnitasi“. Hankija selgitusest järeldub, et ei soovinud kujundusteenuse tunnitasi, vaid kujundajana töötava isiku tunnitasi - kujundaja asendamine tehisintellektiga on Hankija vajadustele mittevastav teenus.

7.3.3. Vaidlustuskomisjon ei nõustu Hankijaga selles, et dokumendis „Hindamiskriteeriumid ja hinnatavad näitajad“ on seatud nõue, et kujundusteenust peab osutama just inimene/töötaja, et pakkujal ei ole lubatud kasutada mingeid tehnilisi lahendusi.

„Kujundaja tunnitasi“ tähendab tavaliselt töötasu kujundajale ehk seda summat, mida kujundaja küsib või saab oma töö eest iga töötunni kohta.

Kui tegemist on töölepinguga, siis on see töötasu (bruto- või netopalk tunnis).

Kui tegemist on võlaõigusliku lepinguga (RHS § 8 lg 2 kohaselt hanklepingule kohaldatakse võlaõigusseaduses ja teistes õigusaktides asjaomase lepinguliigi kohta sätestatud, kui

käesolevas seaduses ei ole sätestatud teisiti), siis on see teenuse hind tunnis (mitte palgatulu, vaid ettevõtlustulu).

Seega „Kujundaja tunnitasu“ ei tähenda ainult töölepingu alusel makstavat töötasu. „Kujundaja tunnitasu“ näitab, kui palju makstakse või küsitakse ühe töötunni eest, aga mitte millise lepingu alusel.

Pakkumuses esitatud „Kujundaja tunnitasu“ ei ole otseselt seostatav töötajale makstava töötasuga.

7.3.4. RHS § 114 lg 1 alusel kontrollib Hankija pakkumuse vastavust RHAD esitatud tingimustele. Hankija ei saa hankemenetluse selles faasis asuda pakkumusele esitama tingimusi, mida RHAD ei sisalda (Riigikohus 19.12.2019, 3-19-1464/41, p 15).

Hankija pole RHAD-s nõudnud, et kujundaja on pakkuja töötaja, kellele kehtivad töölepingu seaduse sätted ja kes peab seda teenust osutama ilma mistahes muid tehnilisi vahendeid kasutamata.

Hankija ei ole RHAD-s näinud ette seda, kuidas kujundamisteenust osutada, milliseid vahendeid võib selleks kasutada, milliseid mitte.

Ei saa välistada, et veel mõni pakkuja on esitanud „Kujundaja tunnitasu“ kalkuleerinud lähtudes tehisintellekti kasutamisest – seda ei saa kindlaks teha ainuüksi esitatud „Kujundaja tunnitasu“ suurusel.

7.3.5. Vaidlustuskomisjon on seisukohal, et RHAD-s pole sätestatud tingimust, millele Hankija arvates Vaidlustaja pakkumus ei vasta, mistõttu polnud Hankijal alust lükata Vaidlustaja pakkumus tagasi RHS § 114 lg 2 esimese lause aluse.

7.4. Vaidlustaja pakkumuse RHS § 115 lg-te 8 ja 9 alusel lükkamise õiguspärasus

RHS § 115 lg 1 kohaselt, kui hankija leiab, et pakkumuse maksumus on hankilepingu eset arvestades põhjendamatult madal, peab hankija kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis nõudma pakkujalt asjakohast samas vormis esitatud selgitust. Asjaoludest nähtuvalt tekkis Hankijal kahtlus, et Vaidlustaja esitatud „Kujundaja tunnitasu“ on põhjendamatult madal ja alla kehtestatud miinimumtunnitasu ning Hankija pöördus päringuga Vaidlustaja poole.

Hankija on Vaidlustaja 19.08.2025 vastusest järeldanud, et tegemist on RHS § 115 lg-te 8 ja 9 alusel tagasi lükatava pakkumusega.

7.4.1. RHS § 115 lg-st 8 tulenevalt on hankija kohustatud kontrollima pakkuja selgitust ja hindama esitatud tõendeid, konsulteerides vajaduse korral pakkujaga. Kui hankija leiab endiselt, et pakkumuse maksumus on põhjendamatult madal, või kui pakkuja ei esita hankijale nõutud selgitust, lükkab hankija pakkumuse põhjendatud kirjaliku otsusega tagasi.

RHS § 115 lg 8 kohaldamise eelduseks on see, et hankija on jõudnud järeldusele, et pakkumuse maksumus on põhjendamatult madal.

Hankija on selgitanud, et „Kujundaja tunnitasu“ ei ole pakkumuse maksumuse sees olev

hinnakomponent, vaid on eraldiseisev kulu Hankija jaoks raamlepingu täitmisel.

Vaidlustuskomisjon Hankijaga ei nõustu.

RHS § 115 lg 8 on õiguslikuks aluseks lükata pakkumus tagasi siis, kui RHS § 115 lg 1 alusel läbi viidud kontrollimenetluse tulemusena on hankija jaoks selge, et pakkumuse maksumus tervikuna on põhjendamatult madal. RHS § 115 lg 8 ei saa olla õiguslikuks aluseks lükata pakkumus tagasi põhjenduselt, et ühe võimaliku tellitava teenuse maksumus on põhjendamatult madal.

„Hindamiskriteeriumid ja hinnatavad näitajad“ esitatud trükiteenuste kogumaksumus, kujundaja tunnitasu, küljendaja tunnitasu moodustavad pakkumuse maksumuse. „Kujundaja tunnitasu“ on üks osas pakkumuse maksumusest.

Kohtupraktika kohaselt tuleb põhjendamatult madala maksumuse tuvastamisel hinnata pakkumuse maksumust tervikuna, mitte võrrelda üksikuid ühikhindu (vt nt Tallinna Ringkonnakohtu otsus 3-17-2544, p 13). „Kujundaja tunnitasu“ saa käsitleda pakkumuse (tervikliku) maksumusena.

18.08.2025 Hankija selgitustaotlusest ei tulene, et kahtlus, mis Hankijal Vaidlustaja pakkumuse maksumuse suhtes tekkis, kehtiks pakkumuse maksumuse kui terviku kohta.

Vaidlustuskomisjoni arvates ei ole Riigihankes võimalik pakkumuse maksumust taandada vaid „Kujundaja tunnitasule“. Üksikute tellitavate teenuste maksumusi on võimalik omavahel võrrelda, kuid need on siiski vaid pakkumuse kogumaksumust kujundavad komponendid. Vaidlustaja pakkumuse maksumuse põhjendatuse kahtlust oleks tulnud hinnata tervikuna ja asjaolud, mis seavad pakkumuse tõsiseltvõetavuse kahtluse alla, peaksid hõlmama pakkumuse maksumust kui tervikut.

Kuna Hankija on Põhjendustes lähtunud üksnes „Kujundaja tunnitasust“, siis ei saanud Hankija lükata Vaidlustaja pakkumust tagasi RHS § 115 lg 8 alusel isegi siis, kui pidas esitatud „Kujundaja tunnitasu“ põhjendamatult madalaks.

7.4.2. RHS § 115 lg 9 kohaselt *hankija lükkab pakkumuse tagasi, kui ta tuvastab, et pakkumuse põhjendamatult madal maksumus on tingitud hankelepingu täitmise kohas kehtivate keskkonna-, sotsiaal- või tööõiguse valdkonda reguleerivate sätete eiramisest.*

RHS § 115 lg 9 kohaldamise eelduseks on see, et hankija on tuvastanud kaks asjaolu:

- 1) pakkumuse maksumus on põhjendamatult madal;
- 2) põhjendamatult madal maksumus on tingitud hankelepingu täitmise kohas kehtivate keskkonna-, sotsiaal- või tööõiguse valdkonda reguleerivate sätete eiramisest.

Hankija otsus põhineb eeldusel, et Vaidlustaja esitatud „Kujundaja tunnitasu“ peab vastama vähemalt kehtestatud miinimumtasule.

Vaidlustuskomisjon on seisukohal, et Hankija see põhjendus ei saanud kaasa tuua Vaidlustaja pakkumuse tagasilükkamist RHS § 115 lg 9 alusel.

7.4.2.1. Vaidlustuskomisjon on seisukohal et Hankija otsus Vaidlustaja pakkumuse

tagasilükkamiseks RHS § 115 lg 9 alusel on õigusvastane ainuüksi sellel põhjusel, et Hankija põhjendus on seotud ainult „Kujundaja tunnitasa“ , kuid ei põhjenda kogumis seda, et selle tunnitasu mõju pakkumuse kogumaksumusele on selline, et arvestades kõiki pakutud hindasid (trükiteenuste kogumaksumus, kujundaja tunnitasu, küljendaja tunnitasu), on alust kahtlusteks, et Vaidlustaja esitatud maksumusega ei ole raamlepingu nõuetekohane täitmine võimalik.

7.4.2.2. Isegi kui asuda seisukohale, et kuna hindamiskriteeriumiks on „Kujundaja tunnitasa“ (osakaal 15) ja selle põhjendatust saab eraldi RHS § 115 alusel kontrollida (millega vaidlustuskomisjon ei nõustu), siis lähtudes Vaidlustaja 19.08.2025 Hankijale esitatud selgitustest, et tema esitatud „Kujundaja tunnitasu“ lähtub tehisintellekti kasutamisest ja sellest, et kaasatud töötajate töötasu osa on väike, siis pole alust asuda seisukohale, et esitatud „Kujundaja tunnitasu“ peab vastama minimaalsele tunnitasule 5,31 eurot.

Kui kahtlus pakkumuse maksumuse põhjendatuses saaks tekkida ka üksikute maksumuste osas, siis tuleks hinnata seda, kas selle teenusega seotud mahu täitmine esitatud tunnitasauga võib tulevaste hanklepingute täitmist ohustada. Kuna kujundaja teenuse eeldatav maht pole teada, siis pole võimalik seda ka hinnata. On võimalus, et kujunda teenust üldse ei tellita ja seega ei saa olla tegemist sellises suurusjärgus kuluga, mille tõttu satuks ohtu hanklepingu täitmine tervikuna.

Hankija viidatud haldusasjas 3-24-2525 kuulus RHS § 115 lg 9 kohaldamisele seetõttu, et kohtu hinnangul tuli lahanguabilistele maksta töölepingu seaduse alusel töötasu ja keelatud on seda maksta alla kehtestatud miinimumtasu. Sellest lähtus ka kohtu järeldus, et RHS § 115 lg 9 ei võimalda tööjõukulude osas ristsubsideerimist.

Käesoleval juhul aga ei saa ainuüksi „Hindamiskriteeriumid ja hinnatavad näitajad“ toodud nõudest esitada „Kujundaja tunnitasu“ järeldada, et tegemist peab olema pakkuja töötajale makstava töötasuga.

7.4.3. RHS 115 lg 7 p-ist 2 tulenevalt *pakkumuse madal maksumus võib olla põhjendatud eelkõige pakkuja valitud tehnilise lahendusega või erakordselt soodsate tingimustega, mis on pakkuja hanklepingu täitmiseks kättesaadavad.*

Käesoleval juhul ongi Vaidlustaja põhjendanud „Kujundaja tunnitasu“ kasutatava tehnilise lahendusega. Erinevate tehniliste lahenduste kasutamine muudab pakkumused võrreldamatuks ainult siis, kui tehnilise lahenduse kasutamine pole kooskõlas riigihanke alusdokumentidega – riigihanke alusdokumentidega mittekooskõlas tehnilise lahendusega pakkumus lükatakse RHS § 114 lg 1 esimese aluse alusel tagasi ja sellega tagatakse, et pakkumuste hindamise staadiumisse jõuavad ainult võrreldavad pakkumused.

Tehisintellekti kasutamine ei ole vastuolus RHAD-ga. Hankijale pole tehisintellekti kasutamine vastuvõetav ja Kolmas isik seab selle kahtluse alla, kuid need asjaolud ei põhjenda Vaidlustaja pakkumuse tagasi lükkamist.

7.4.4. Riigikohus on 04.11.2020 otsuses 3-20-924 (p 23), leidnud, et *lähtudes RHS § 3 p-st 3 tuleb hankijal lugeda pakkumuse maksumus põhjendamatult madalaks ka siis, kui selle alusel hanklepingu sõlmimine kahjustaks konkurentsi. Konkurentsi kahjustamiseks ei saa pidada igasugust alapakkumuse tegija turuosa suurenemist. Alapakkumus kahjustab konkurentsi*

ennekõike Euroopa Liidu toimimise lepingu art 102 või konkurentsiseaduse §16 rikkumise (sh konkurentide turult väljatõrjumisele ohu) korral.

Riigikohus on silmas pidanud seda, et tuleb välja selgitada, kas alapakkumus võib kahjustada konkurentsi hangitava teenuse turul.

Otsust lükata Vaidlustaja pakkumus tagasi on Hankija põhjendanud mh sellega, et erinevate sisudega pakkumuste võrdlemine moonutab konkurentsi. Millisel moel Hankija hinnangul moonutatakse konkurentsi, vaidlustusmenetluses ei selgunud. Samuti pole Hankija selgitanud seda, kas Vaidlustaja esitatud „Kujundaja tunnitasu“ avaldab mõju konkurentsile trükiteenuste turul.

7.4.5. Tulenevalt eespooltoodust on vaidlustuskomisjon seisukohal, et Hankija otsus Vaidlustaja pakkumuse tagasilükkamise kohta RHS § 115 lg 9 alusel ei ole õige ja tuleb tunnistada kehtetuks.

8. Lähtuvalt sellest, et vaidlustuskomisjon tunnistab kehtetuks Vaidlustaja pakkumuse tagasi lükkamise otsuse, tuleb tunnistada kehtetuks ka Hankija otsused Kolmanda isiku pakkumuse edukaks tunnistamise ja Kolmanda isiku kvalifitseerimise ja kõrvaldamata jätmise kohta.

9. Vaidlustusmenetluse kulud

Kuna vaidlustusmenetlus lõpeb RHS § 197 lg 1 p-i 5 alusel vaidlustuse täieliku rahuldamisega, kuulub vaidlustusmenetluse kulude osas kohaldamisele RHS § 198 lg 1.

9.1. RHS § 198 lg 1 alusel kuulub Hankijalt Vaidlustaja kasuks välja mõistmisele vaidlustuse esitamiseks tasutud riigilõiv 640 eurot.

9.2. Lepinguliste esindajate kulude vajalikkuse ja põhjendatuse hindamisel võtab vaidlustuskomisjon arvesse läbitöötamist vajavate materjalide mahukust, vaidlusaluste küsimuste keerukust, samuti menetluse kestust ja seda, et välja mõistetavad esindaja kulud ei tohiks tervikuna olla vaidlustusasja iseloomu ja tähtsust arvestades ilmselgelt ülepaisutatud.

Vaidlustaja on esitanud tähtaegselt taotluse lepinguliste esindajate kulude väljamõistmiseks summas 4807,5 eurot käibemaksuta (1,4 tundi keskmise tunnihinnaga 375 eurot käibemaksuta, 15,7 tundi keskmise tunnihinnaga 275 eurot käibemaksuta).

Vaidlustaja esitatud menetluskulude nimekirjas on kajastatud õigusabi osutamise maht ning tehtud menetlustoimingud. Vaidlustuskomisjon peab õigusabiteenuse osutamise ajakulu vaidlustusmenetluses mõnevõrra ülepaisutatuks. Vaidluse eset ja esitatud seisukohtade sisu arvestades ei ole Vaidlustaja esindajate ajakulu (17,1 tundi) põhjendatud.

Vaidlustuskomisjoni hinnangul on vaidlustusmenetluses Vaidlustaja esindajate tehtud toimingutega seoses põhjendatud ajakulu 12 tunni ulatuses (3374 eurot).

9.3. Hankija ja Kolmanda isiku kulud vaidlustusmenetluses jäävad nende enda kanda.

(allkirjastatud digitaalselt)

Ulvi Reimets